

Marija, Jėzaus Motina

19-asis Korano skyrius

ISLAMO CENTRAS

Marija, Jėzaus Motina

19-asis Korano skyrius

Vertimas: *Paulius Bergaudas*

Redagavo: *VšĮ Islamo centras*

www.islamocentras.lt

info@islamocentras.lt

Įvadas

Tikėjimas Jėzumi kaip Dievo siųstu pasiuntiniu bei jo stebuklingu gimimu Marijai yra neatsiejama Islamo tikėjimo išpažinimo dalis. Pranašas Muhamedas, taika jam ir Dievo palaima, yra pasakęs: „Šiame ir Ateinančiame gyvenime iš visų žmonių esu artimiausias Jėzui, Marijos sūnui.“ Muhamedas matė Jėzų kaip savo paties brolių – patį artimiausią asmenį, artimesnį net už pačius ištikimiausius bendražygius. Jėzus ir Muhamedas, taika jiems, buvo broliai pranašystėje – jų motinos skirtingos, bet jų mokymas – vienas.

Korane gausu Jėzaus ir Marijos paminėjimų. Marija jame minima 70 kartų – gerokai dažniau, nei pačioje Biblijoje. Kaip atskleidžia šios knygutės pavadinimas, vienas Korano skyrių, arabiškai vadinamų sūromis, yra pavadintas Marijos vardu. Tai nėra vienintelė sūra, kurioje paminėta Marija ar Jėzus. Pavyzdžiui, trečiasis skyrius „Imrāno šeima“, pavadintas pagal Marijos tėtį, taip pat daug dėmesio skiria Jėzaus istorijai, o penktasis skyrius „Vaišių stalas“ yra pavadintas pagal tą patį stalą, prie kurio Jėzus ir apaštalai valgė paskutinę vakarienę.

Sūra „Marija“ prasideda pranašo Zacharijo, Jono Krikštytojo tėvo, malda suteikti jam palikuonį. Zacharijus, taika jam, buvo sulaukęs senyvo amžiaus, tačiau vis dar neturėjo

vaikų. Stiprų tikėjimą atspindinti Zacharijo malda (4-6 eilutėse) yra pamaldumo pavyzdys kiekvienam tikinčiajam.

Po atsako į Zacharijo maldą, sūroje pateikiama Jėzaus gimimo istorija. Marija, – geriausia visų pasaulio moterų, – pasitiki Dievu ir kantriai iškenčia visus nėštumo ir gimdymo sunkumus. Net tada, kai lieka vienai viena, Dievas ją aprūpina pačiais netikėčiausiais būdais. Taip tikintiesiems pateikiamas pasiklivimo Dievu pavyzdys. Marija čia nėra tik veikėja. Ji – pamaldumo ir pasitikėjimo Dievu mokytoja. Galime tik įsivaizduoti, ką jaunoji Marija turėjo išgyventi grįždama namo ir žinodama, kad bus apkaltinta dėl vieno didžiausių nusikaltimų – paleistuvystės. Šioje vietoje istorija pasiekia kulminaciją – Dievas suteikia Jėzui gebėjimą kalbėti iš lopšio ir taip apsaugo Mariją. Pačio Dievo išmokytas, Jėzus pareiškia, kad yra pranašas, kuris atliks maldą, dalins išmaldą ir bus pareigingas bei paklusnus savo motinai (30-32 eilutėse).

Toliau pateikiamas pranašo Abraomo, taika jam, ginčas su stabmeldžiu tėvu. Šis ginčas iliustruoja, kaip tinkamai elgtis nesutarimų su šeimos nariais metu – laikantis tiesos, bet išliekant pagarbiam, nuosaikiam ir santūriam. Po Abraomo paminėjimo minimi ir kiti didieji Dievo pranašai.

Nors visi pranašai kvietė į atsidavimą Vienatiniam Dievui, daug žmonių atmetė šį kvietimą. Likusioje sūros dalyje šią tiesą atmetę žmonės yra kritikuojami. Tačiau, kaip teikia viena paskutinių eilučių, niekada nėra per vėlu grįžti pas my-

lintį Dievą: „Iš tiesų, priėmusius tikėjimą ir dariusius gera – Maloningasis apdovanos juos meile.“

Kaip tikriausiai jau pastebėjote, Jėzaus ir Marijos, taika jiems, istorija Korane ne visiškai atitinka Biblijinį naratyvą. Koranas ir Biblija sutaria, kad Jėzus gimė nekaltai Marijai. Taip pat Koranas mini Jėzaus atliktus stebuklus. Tačiau tokie epizodai kaip Marijos vienatvė gimdant Jėzų bei Jėzaus kalba iš lopšio, skirta įrodyti Marijos tyrumą, Biblijoje nerandami. Korano nukrypimas nuo Biblijos nėra išskirtinis Jėzaus istorijai. Visų pranašų istorijos Korane pateiktos šiek tiek kitaip, lyg skaitytojų būtų pasakyta, kad tai yra pataisyta istorija. Antai, Korane visi pranašai yra pamaldumo pavyzdžiai, o apie jų nuodėmes, kartais tokias didžias kaip girtuokliavimas ar svetimavimas, paminėtas Biblijoje, Korane nėra nė kalbos.

Vienas svarbiausių Korano argumentų apie Jėzų yra jo buvimas didžiu Dievo pranašu, bet jokių būdu ne Dievo sūnumi ar trejybės dalimi. Dievas yra viršesnis už kūriniją visais įmanomais aspektais, todėl Jis negali turėti atžalos, lygiai taip pat kaip negali ko nors užmiršti ar padaryti klaidų. Visa tai priešinga Dievo esybei. Taip pat Koranas neišsiplečia kalbėdamas apie vėlesnio Jėzaus gyvenimo detales. Kai evangelijos pateikia Jėzaus biografiją, Korane Jėzaus ir Marijos istorijos centre yra Dievo galia ir Jėzaus bei Marijos pamaldumas. Tokiu būdu kiekviena Korano eilutė perteikia svarbią pamoką jį skaitantiems ir tiesos kelio ieškantiems žmonėms.

Tai parodo, kad teiginys, jog Koranas nukopijavo Bibliją, yra paprasčiausiai neteisingas. Koranistikos ekspertai šiandien yra bemaž sutarę, kad Koranas yra originalus atpasakodamas Biblijines istorijas. Iš tiesų, galima argumentuoti, kad Korano istorijos netgi turėjo svarią įtaką rytų krikščionių tradicijoms. Pavyzdžiui, ta pati „Marijos“ sūroje paminėta istorija apie Jėzaus kalbą kūdikystėje yra randama Arabiškoje Vaikystės Evangelijoje – apokrifiniame Artimųjų Rytų krikščionių veikale. Labai tikėtina, kad ši istorija buvo perimta būtent iš Korano. Tą patį galima teigti ir apie kitas Korano detales, randamas krikščioniškuose tekstuose, pavyzdžiui, stebuklingą Marijos aprūpinimą jai meldžiantis maldos kambaryje (Koranas 3:37) ar Jėzaus stebuklą suteikti gyvybę iš molio nulipdytiems paukščiams (Koranas 3:49). Tai parodo, kad ir krikščionys vertino tai, kaip Koranas perteikia pranašų istorijas.

Net Islamiškas Rojaus ir Pragaro vaizdavimas įsišaknijo į krikščioniškąją pasaulėžiūrą. Kai Dantė aprašė Pragarą ratus ir Rojaus sferas, jis tai darė remdamasis ne Biblijine tradicija (joje šie motyvai neegzistuoja), o Islamiškais šaltiniais. Apie skirtingus Pragarą ir Rojaus lygius kalbama Islamiškuose tekstuose, kurie Dantės metu jau buvo išversti į lotynų kalbą. Yra labai mažai abejonių, kad Dantės šedevras, tapęs garsiausiu krikščionių literatūros kūriniu, buvo paremtas Islamo tradicija.

Šiandien, kai musulmonų ir krikščionių istoriją bando pateikti per pastovios neapykantos ir civilizacinio susidūrimo prizmę, Korano skyrius „Marija“ tampa bendrų vertybių simboliu. Islamo ir krikščionybės santykiai neapsiribojo vien karais. Veikiau, didžioji mūsų bendros istorijos dalis yra paženklinta abipuse pagarba, partneryste, mainais, bendradarbiavimu ir universalių žmogiškųjų vertybių puoselėjimu.

Marija

Vardu Dievo, Maloningojo, Suteikiančio Malonę

¹*Kāf-Hā-Yā-‘Ayn-Ṣād.*^a ²Tai priminimas apie tavo Viešpaties malonę Savo tarnui Zacharijui, ³kai jis meldė Viešpaties slapčia, ⁴tardamas: „Mano Viešpatie! Iš tiesų, mano kaulai nusilpo ir galva pražilo, tačiau niekada nebuvau dėl savo maldų Tau, mano Viešpatie, nuvilts! ⁵Man neramu dėl savo artimųjų 'tikėjimo' po manęs,^b o mano žmona yra nevaisinga. Tad suteik man palikuonį iš Savo malonės, ⁶kuris paveldės 'pranašystę' iš manęs ir Jokūbo šeimos, ir padaryk jį tokį, mano Viešpatie, koku būsi patenkintas.“ ⁷Angelai paskelbė: „Zacharijau! Iš tiesų, siunčiame tau gerą žinią apie sūnų, kurio vardas bus

^a Tai yra arabų abėcėlės raidžių pavadinimai. Viena iš hipotezių, aiškinančių jų reikšmę, teigia, kad šios raidės yra ženklas skirtas Korano klausantiems arabams, parodantis, kad Korano žodžiai yra sudaryti iš tų pačių arabų kalbos raidžių, bet jo iškalba pranoksta bet kokią arabišką kalbą ir taip parodo savo Dievišką kilmę.

^b Zacharijus nerimavo, kad jo artimieji iš tėvo pusės, turintys tęsti šeimos religijos tradicijas, pasinėrę į žemiškąjį gyvenimą neatliks šios savo pareigos.

Jonas – vardas, kurio nesuteikėme niekam anksčiau.“⁸Jis tarė: „Mano Viešpatie! Kaip galiu turėti sūnų, kai mano žmona nevaisinga, o aš pats sulaukiau senyvo amžiaus?“^a ⁹Angelas atsakė: „Taip bus! Tavo Viešpats sako: ‘Tai lengva Man. Išties Aš sukūriau tave prieš tai, tu juk buvai niekas!’“

¹⁰Zacharijus tarė: „Mano Viešpatie! Duok man ženklą.“ Jis atsakė: „Tavo ženklas bus tai, kad negalėsi kalbėti su žmonėmis tris naktis, būdamas sveikas.“ ¹¹Taigi jis išėjo iš šventyklos pas savo žmones ir nurodė jiems aukštinti ‘Alachą’ ryte ir vakare.

^{12r}Alachas tarė: „Jonai! Laikykis Rašto tvirtai.“ Jau vaikystėje Mes davėme jam Savo išmintį, ¹³užuojautą ir tyrumą iš Mūsų. Jis buvo dievobaimingas ¹⁴ir pareigingas savo tėvams. Jis nebuvo nei pasipūtęs, nei neklusnus. ¹⁵Taika jam gimimo ir mirties dieną bei Dieną, kai jis bus prikeltas gyventi!

^{16r}Pranaše Muhamedai¹, minėk Rašte Mariją – ji palikusi savo šeimą ‘nuvyko’ į vietovę rytuose ¹⁷ir taip atsiskyrė nuo jų. Mes atsiuntėme jai Savo angelą ‘Gabrielių’, jis pasirodė jai tobulos formos žmogumi. ¹⁸Ji tarė: „Siekiu prieglobsčio pas Maloningąjį nuo tavęs! ‘Neliesk manęs’, jeigu esi dievobaimingas.“ ¹⁹Jis atsakė: „Iš tiesų, aš esu tavo Viešpaties pasiunti-

^a Zacharijus meldė sūnaus su didžiuliu atsidavimu ir pasitikėjimu, kad tai Dievui lengva. Jis nė akimirkos neabejojo, nors tai, ko prašė, buvo bemaž neįmanoma. Šia malda Zacharijus pasiekė aukščiausią tikėjimo ir artumo Dievui lygį. Todėl, grįžęs į įprastą būseną, Zacharijus nustebė, kad jo malda buvo išklaudyta.

nys, kad praneščiau apie tau padovanotą tyrą sūnų.“²⁰Ji tarė: „Kaip galiu susilaukti sūnaus, kai joks vyras nėra manęs lietęs ir nebuvo pasileidėjęs?“²¹Jis atsakė: „Taip bus! Tavo Viešpats sako: ‘Tai lengva Man. Mes padarysime jį ženklų visiems žmonėms ir malone iš Mūsų.’ Tai jau nuspręsta.“²²Tad ji tapo nėščia ir pasitraukė su juo į atokią vietą.²³Gimdymo skausmai privedė ją prie palmės kamieno. Ji tarė: „Kad jau būčiau mirusi ir seniai užmiršta!“^a²⁴Tada balsas po ja sušuko: „Neliūdėk! Tavo Viešpats suteikė tau šaltinį – jis po tavimi.“²⁵Papurtyk šios palmės kamieną ir kris ant tavęs sunokusios šviežios datulės.²⁶Valgyk, gerk ir būk rami, o jei pamatysi kokį žmogų, sakyk jam: ‘Aš prižadėjau Maloningajam tylą, todėl šiandien su niekuo nekalbėsiu.’“

²⁷Tad ji grįžo pas savo žmones nešina juo. Jie tarė: „Marija! Išties padarei siaubingą dalyką!“²⁸Aarono sese!^b Tavo tėvas nebuvo nedoras žmogus ir tavo motina nebuvo pasileidusi.“²⁹Ji parodė į kūdikį. Jie tarė: „Kaip kalbėsime su kūdikiu, esančiu lopšyje?“³⁰Jėzus¹ pasakė: „Iš tiesų, aš esu Alacho tarnas – Jis davė man Raštą ir padarė mane pranašu,³¹ir pa-

^a Nėštumas Marijai buvo didis Dievo siųstas išbandymas, nes, jei netekėjusi moteris susilaukdavo kūdikio, ji būdavo laikoma pasileidėle ir neretai netgi užmušama. Marija, taika jai, bijojo, kad bus atstumta visuomenės arba sulauks mirties baismės.

^b Sesuo šioje eilutėje reiškia ne kraujo ryšius, bet dvasinį artumą. Marija savo pamaldumu žmonių akyse prilygo Aaronui, Mozės, taika jiems, broliui, ir dėl to buvo vadinama Aaronos seserimi.

darė mane palaimintą, kad ir kur būčiau, liepė atlikti maldą ir dalyti išmaldą, kol būsiu gyvas, ³²ir būti pareigingam savo motinai. Jis nepadarė manęs pasipūtusio, neklusnaus. ³³Taika man gimimo ir mirties dieną bei Dieną, kai būsiu prikeltas gyventi!“

³⁴Tai Jėzus, Marijos sūnus – tiesos žodis, dėl kurio jie nesutaria. ³⁵Nedera Alachui turėti sūnų, išaukštintas Jis! Kai priima sprendimą, Jis sako: „Būk!“ ir tai būna! ³⁶Jėzus skelbė: „Iš tiesų, Alachas yra mano ir jūsų Viešpats, tad garbinkite Jį 'Vieną'. Tai kelias tiesus.“ ³⁷Tačiau 'krikščionių ir judėjų' partijos nesutarė tarpusavyje, tad vargas atmetusiesiems tikėjimą, kai jie matys didingą Dieną! ³⁸Kaip aiškiai jie girdės ir matys tądien, kai bus suburti pas Mus. Šiandien piktadariai yra aiškiai paklydę. ³⁹Perspėk juos, nerūpestingus ir nepriimančius tikėjimo, 'Pranaše Muhamedai', apie Apgailestavimo Dieną, kai visi reikalai bus nuspręsti. ⁴⁰Iš tiesų, Mes paveldėsime žemę ir viską, kas joje. Pas Mus jie sugriš.

⁴¹'Pranaše Muhamedai', minėk Rašte Abraomo 'istoriją'. Iš tiesų, jis buvo teisus pranašas, ⁴²kai tarė savo tėvui: „Mano mielas tėve! Kodėl garbini tai, kas negirdi, nemato ir nesuteikia tau naudos nė kiek? ⁴³Mano mielas tėve! Iš tiesų, man buvo suteikta žinių, kurios nebuvo suteiktos tau, tad sek mane, aš vesių tave tiesiu keliu. ⁴⁴Mano mielas tėve! Negarbink Šėtono. Iš tiesų, Šėtonas yra nepaklusnus Maloningajam! ⁴⁵Mano mielas tėve! Iš tiesų, bijau, kad tave palies bausmė Malonin-

gojo ir tapsi Šėtono draugu 'Pragare'." ⁴⁶Jis atsakė: „Kaip drįsti atimesti mano dievus, Abraomai! Jei nesiliausi, užmėtysiu tave akmenimis. Laikykis atokiai nuo manęs!“ ⁴⁷Abraomas tarė: „Taika tau! Aš melsiu savo Viešpaties tau atleidimo. Iš tiesų, Jis yra man Maloningas. ⁴⁸Aš atsitraukiu nuo jūsų ir nuo to, ko šaukietės vietoj Alacho, ir meldžiu savo Viešpatį. Tikiuosi, kad niekada nebūsiu maldomis savo Viešpačiui nusivylęs!“ ⁴⁹Kai Abraomas paliko juos ir tai, ką jie garbino vietoj Alacho, Mes padovanojome jam Izaoką ir Jokūbą ir padarėme juos pranašais. ⁵⁰Mes suteikėme jiems Savo malonę ir palaiminome garbingu paminėjimu.^a

⁵¹'Pranaše Muhamedai', minėk Rašte Mozės 'istoriją'. Iš tiesų, jis buvo išrinktasis ir pranašas, pasiuntinys. ⁵²Mes pakvietėme jį iš dešinės Tūro kalno pusės ir priartinome jį slaptam pokalbiui. ⁵³Mes paskyrėme jam, Savo malone, jo brolių Aaroną pranašu. ⁵⁴Minėk Rašte Izmaelio 'istoriją'. Iš tiesų, jis laikėsi duoto žodžio ir buvo pranašas, pasiuntinys. ⁵⁵Jis ragino savo tautą atlikti maldą ir dalyti išmaldą. Jo Viešpats buvo juo patenkintas. ⁵⁶Minėk Rašte Enocho^b 'istoriją'. Jis buvo teisus pranašas, ⁵⁷tad suteikėme jam statusą aukštą.

^a Žmonės Izaoką ir Jokūbą, taika jiems, visada mini su pagarba, kaip du svarbius Dievo pasiuntinius. Taip pat musulmonai, atlikdami privalomas maldas, prašo Dievo palaiminti pranašą Abraomą, taika jam, ir jo šeimą.

^b Enochas islamo tradicijoje yra žinomas Idriso vardu.

⁵⁸Šie yra pranašai, palaiminti Alacho, iš Adomo palikuonių ir iš tų, kuriuos gabenome su Nojumi 'laive', ir iš palikuonių Abraomo ir Izraelio,^a ir iš tų, kuriuos vedame tiesiu keliu, bei iš Mūsų išrinktųjų. Kai jiems buvo skaitomi Maloningojo apreiškimai, jie puolė kniūbsčia, ašarodami. ⁵⁹Tačiau po jų atėjo palikuonys, kurie apleido maldą ir sekė 'savo' troškimais. Jie sulauks blogų pasekmių 'už savo veiksmus', ⁶⁰išskyrus tuos, kurie atgailauja, priima tikėjimą ir daro gera – jie bus priimti į Rojų ir nebus nė kiek nuskriausti – ⁶¹į amžinus jiems nematytus Rojaus sodus, kuriuos Maloningasis pažadėjo Savo tarnams. Iš tiesų, Jo pažadas bus išpildytas. ⁶²Tenai jie negirdės tuščių kalbų, tik taikos 'pasveikinimus', ir bus aprūpinti rytą ir vakarą. ⁶³Tai Rojus, kurį suteiksime Savo dievo-baimingiesiems tarnams.

^{64r}Angelas Gabrieliūs tarė: „Mes nusileidžiame tik tavo Viešpaties įsakymu. Jam priklauso visa, kas prieš mus, kas už mūsų ir kas tarp to. Tavo Viešpats niekada neužmiršta. ^{65r}Jis yra' Viešpats dangų ir žemės bei visko, kas tarp jų. Garbink Jį ir būk kantrus Jį garbindamas. Ar žinai ką nors Jam lygų?“

⁶⁶Tačiau žmogus klausia 'pašaipiai': „Ar po to, kai mirsiu, būsiu prikeltas gyventi?!“ ⁶⁷Ar jis neatsimena, kad sukūrėme jį prieš tai? Jis juk buvo niekas! ⁶⁸Prisiekiu tavo Viešpačiu, 'Pranaše Muhamedai', Mes subursime juos kartu su šėtonais ir pasiūsime aplink Pragarą klūpomis. ⁶⁹Tada ištempسیم iš

^a Izraelis šioje eilutėje reiškia pranašą Jokūbą, taika jam.

kiekvieno būrio nepaklusniausius Maloningajam. ⁷⁰Mes žinome geriau, kas labiausiai nusipelnęs degti jame. ⁷¹Jūs visi žengsite per jį.^a Tai – tavo Viešpaties sprendimo įvykdymas. ⁷²Mes išgelbėsime dievobaiminguosius, bet paliksime piktadarius ten klūpančius.

⁷³Kai jiems yra skaitomi aiškūs Mūsų apreiškimai, tie, kurie atmetė tikėjimą, klausia tų, kurie jį priėmė: „Kurie iš mūsų užima geresnę padėtį ir turi daugiau pasekėjų?“ ⁷⁴Tačiau kiek žmonių Mes sunaikiname dar prieš juos, pranokusių juos prabanga ir išvaizda! ⁷⁵Sakyk, 'Pranaše Muhamedai': „Maloningasis duos laiko nuklydusiems, kad jie pamatytų tai, kas buvo jiems prižadėta – bausmę arba Valandą 'Prikėlimo Dienos'. Tada jie supras, kurie užima prastesnę padėtį ir kurių kariuomenė silpnesnė.“ ⁷⁶Alachas tvirtai veda tuos, kurie eina tiesiu keliu. Amžinai išliekantys geri darbai yra labiau tavo Viešpaties atlyginami ir įvertinami. ⁷⁷'Pranaše Muhamedai', ar matei tą, kuris atmeta Mūsų apreiškimus ir sako: „Man bus suteikta 'gausybė' turto ir atžalų!“? ⁷⁸Ar jis žino tai, kas nematoma, ar gavo pažadą iš Maloningojo? ⁷⁹Ne! Mes užrašysime tai, ką jis sako, ir padidinsime jo bausmę. ⁸⁰Mums atiteks viskas, apie ką jis kalba, ir jis ateis pas Mus pats vienas.

^a Teismo Dieną visi žmonės turės pereiti virš Pragaro esantį tiltą. Tikintieji jį pereis saugiai ir žengs Rojun, o netikintieji ir piktadariai nukris žemyn.

⁸¹Jie pasirinko kitus dievus vietoj Alacho, siekdami per juos pelnyti garbę. ⁸²Ne! Šie dievai neigs, kad buvo garbinami, ir taps jų priešais. ⁸³Pranaše Muhamedai', ar nematai, kad tiems, kurie atmetė tikėjimą, siuntėme šėtonus, nuolat raginančius juos 'nusidėti'? ⁸⁴Tad nesiskubink dėl jų. Iš tiesų, Mes skaičiuojame jiems paskirtą laiką. ⁸⁵Tądien subursime dievobaiminguosius pas Maloningąjį kaip garbingą delegaciją ⁸⁶ir suvarysime nedorėlius į Pragarą, lyg ištroškusią gyvulių bandą. ⁸⁷Niekas neturės teisės jų užtarti, išskyrus tuos, kurie su Maloninguoju sudarė sandorą.

⁸⁸Jie sako: „Maloningasis turi sūnų!“ ⁸⁹Išties jūs paskelbėte baisų dalyką! ⁹⁰Dangūs beveik prasiveria, žemė beveik suskyla ir kalnai beveik subyra ⁹¹dėl to', kad jie priskiria Maloningajam atžalą. ⁹²Nedera Maloningajam turėti sūnų. ⁹³Iš tiesų, visi danguose ir žemėje yra Maloningojo tarnai. ⁹⁴Jis pažįsta juos ir žino jų tikslų skaičių. ⁹⁵Kiekvienas jų grįš pas Jį Prikėlimo Dieną po vieną.

⁹⁶Iš tiesų, tuos, kurie priėmė tikėjimą ir darė gera – Maloningasis apdovanos juos meile. ⁹⁷Iš tiesų, Mes padarėme ši 'Koraną' lengvai suprantamą tavo kalba, 'Pranaše Muhamedai', kad perduotum juo gerąją žinią dievobaimingiesiems ir perspėtum užsispyrėlius. ⁹⁸Kiek tautų Mes sunaikinome prieš juos! Ar matai nors vieną jų, o gal girdi bent menkiausią jų šnabždesį?